

Uitspraken als deze reiken natuurlijk verder dan de terreinen, waar men rubber tapt en slijt. Prof. Mees heeft het gevoeld en de algemeene toepassing erbij gegeven: „Evenmin als het m.i. juist is, dat iedere arbeid recht heeft op een normale belooning, mag men zeggen, dat elk kapitaal recht heeft op een normale rente of winst. Onnut aangewende arbeid of kapitaal behooren, in het belang eener overvloedige productie, niet beloond te worden; door helder inzicht te juister plaatse en op het juiste tijdstip aangewende arbeid en kapitaal hebben daarentegen aanspraak op ruime belooning Laten wij niet uit sentiment voor den kapitalist, die een verkeerd beleggingsobject heeft gekozen in dezelfde fout vervallen als waarin onze samenleving is geraakt ten opzichte van de positie van den arbeider. Ook te dien aanzien heeft men door zijn gevoel te laten spreken en zijn verstand het zwijgen op te leggen een toestand geschapen, die op den duur ook voor hem, wien men wilde te hulp komen, allerminst voordeelig is. Vergeten worde nimmer dat zoowel kapitalist als arbeider tevens zijn consument. Wie het algemeen belang wil dienen, diene in de eerste plaats den consument. Ook daar ligt een ruim terrein voor gevoelsbevrediging”.

Een homogeen-verklaring met deze beschouwingen woord voor woord ligt in hare aanhaling niet besloten. Van andere zijde soortgelijk vraagstuk naderend, kwam ik echter (bl. 447 v. van dezen jaargang) tot een slotsom, welke in beginsel zich dekt met die van mr. Mees.

Zijn betoog moge in het rubber-geding den invloed erlangen, dien het verdient !

D. VAN BLOM.

Die englische Wirtschaft, von Prof. Dr. Hermann Levy (Technische Hochschule Berlin); Teubner, Leipzig-Berlin, 1922.

Onder leiding van den bonnschen hoogleeraar dr. W. Dibelius, is een „Handbuch der englisch-amerikanischen Kultur” bezig te verschijnen. Het genoemde boekje van Levy (van ruim 150 bladzijden) is een van de deeltjes ervan; andere handelen of zullen handelen over het godsdienstige en kerkelijke leven in Engeland, over engelsche kunst, geschiedenis, wijsbegeerte en

brachten uit de stad juist die commercieele eigenschappen mee, welke het nieuwe agrarisch kleinbedrijf voor zijn afzet noodig heeft als brood (bl. 97).

Had deze waarschuwing tegen generalisatie intusschen niet ook den schrijver zelven tot meer bedachtzaamheid in sommige zijner uitspraken moeten nopen, in uitspraken nog wel die bedoeld zijn als slotsommen uit het geheel? Het boekje is te goed van bouw en van inhoud dan dat men hier van een *pijnlijk* contrast zou mogen spreken, maar contrasteeren met zijn agrarische bladzijden, waar hij de strekkingen en de tegenstrekkingen van groot- en kleinbedrijf zoo knap ontleedde, doen toch wel die uitspraken (van bl. 117—123, 130 v. en 149 v.), waar hij in het modernste Engeland de wedergeboorte ziet van den protectionistischen beambtenstaat uit den tijd der mercantilisten. Hier zit een stuk waarheid in; de staatsbemoeienis met het bedrijfsleven is in Engeland sterk toegenomen en de protectie heeft er de laatste jaren weer haar intree gedaan; maar eensdeels hebben we hier niet een nieuw verschijnsel voor ons: de fabriekswetgeving is in Engeland al betrekkelijk oud, ouder dan op het vasteland, eenvoudig doordat het fabriekswezen daar eerder was dan hier, met zijn excessen die om wettelijke breidels vroegen; en andersdeels is het protectionisme er van zoo jongen datum en ook nog zoo partiëel, dat het gevaarlijk is, reeds nu zijn groei- en levenskracht vast te stellen als sterk en blijvend. Bovendien zijn er in Engeland verschijnselen in groei — de Whitley-councils en wat daaromheen zich groepeerft, waarvan Levy op bl. 103 v. wel wat meer had mogen vertellen — die in juist omgekeerde richting dan in die van verambtelijking van het bedrijfsleven wijzen en heeft men er aanstonds na wapenstilstand en vrede veel oorlogsbemoeienis met deze takken van welvaart weer laten varen; men leze op dit laatste maar de eenzijdige, doch knap gedocumenteerde klacht van Sir Leo Chiozza Money ²⁾ na.

Deze aanmerking raakt een hoofdpunt in zoo verre zij Levy's eigen slotsommen raakt; zij laat evenwel al datgene wat aan die slotsommen voorafgaat en waaruit het den lezer vrij blijft andere voorzichtiger geformuleerde conclusies te trekken dan hij, zij laat heel die beknopte, fraaie schets van Engeland's sociale geschiedenis der laatste eeuwen in volle waarde.

²⁾ The triumph of nationalization; Cassel and Co., London, 1920.

er een zeer gelukkige afwisseling mee bereikt; een volle week bedrijfsorganisatie en radenstelsel is voor den oprechtsten liefhebber te veel en elkeen moet het, behalve leerrijk, ook aangename verpoozing geweest zijn, bijvoorbeeld pater Kleyntjens te hooren over „de kerk bij de keerpunten der geschiedenis” (het onderwerp dat wel het verst buiten het kader viel), en dr. Schmutzer over „solidarisme in Indië”, mr. Tepe over „deelneming in de winst en actionariaat” en dr. van Gorkom over „het publiekrechtelijk karakter der middeleeuwsche gilden”. Het is waar, bespreking van modern-koloniale vraagstukken als dat der participatie bij de suikercultuur op Java vermag over west-europeesche problemen van bedrijfsorganisatie al evenmin licht te gieten als oud-koloniale onderwerpen van Handel-Maatschappij en cultuurstelsel, als vroeg-europeesche van hoven, gilden en steden hiertoe in staat zijn, maar als over deze onderwerpen instructiefs wordt medegedeeld (gelijk hier het geval was), dan is de eraan bestede tijd toch niet verloren.

Voor het overige kan niet worden gezegd, dat deze achtste sociale week nieuwe uitzichten heeft geopend of nieuwe inzichten verschafft over het vraagstukkencomplex van bedrijfsorganisatie en radenstelsel, dat middenpunt der belangstelling had te blijven. Ook niet over dat vraagstuk uit het complex, dat een der actueelste mag heeten: de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, waarover mr. dr. J. Beuns S. J. in op een na de laatste der veertien voordrachten handelde. Na de oudere literatuur (toch nog maar enkele jaren oud), na de praeadviezen en debatten van „Staatshuishoudkunde en Statistiek” uit 1921, heeft de spreker nieuws niet gebracht. Zelfs treft, hoe zorgvuldig hij polemiekt met prof. Veraart uit den weg ging.

Bevestiging van reeds bestaande overtuigingen, ziehier wat zooal niet het doel (dat, zoo er een bestond, in elk geval niet is verklapt), dan toch de werking van deze voordrachtenweek moet zijn geweest. Monsterring der troepen met hun wapentuig op een halteplaats. Met order daarop van voorwaarts marsch, maar onder stil verbod van den looppas.

D. VAN BLOM.